

NELJAS PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2025

Lk 15:1–10 (Js 57:15–21; 1Pt 5:5–11)

1 Aga kõik tõlnerid ja patused lähenesid Jeesusele Teda kuulama.

2 Ja variserid ja kirjatundjad nurisesid, öeldes: «Tema võtab vastu patuseid ja sööb koos nendega!»

3 Siis Ta rääkis neile selle tähendamissõna:

4 «Missugune inimene teie seast, kui tal on sada lammast ja ta ühe neist kaotab, ei jäta neid üheksakümmend üheksat kõrbe ega lähe kadunule järele, kuni ta tema leiab?

5 Ja kui ta on tema leidnud, siis ta võtab tema rõõmuga oma õlgadele

6 ja kutsub koju jõudes kokku sõbrad ja naabrid, öeldes neile: «Rõõmustage koos minuga, sest ma olen leidnud oma kadunud lamba!»

7 Ma ütlen teile, nõnda on taevas ühe meeltparandanud patuse pärast rohkem rõõmu kui üheksakümne üheksa õige pärast, kellele ei ole vaja meelega parandust.

8 Või milline naine, kellel on kümme drahmi ja kui ta ühe drahmi on ära kaotanud, ei läida lampi ega pühi maja ega otsi hoolega, kuni ta selle leiab?

9 Ja kui ta selle on leidnud, kutsub ta kokku sõbrad ja naabrid, öeldes: «Rõõmustage koos minuga, sest ma olen leidnud oma drahmi, mille kaotasin!»

10 Nõnda, ma ütlen teile, tõuseb rõõm Jumala inglite ees ühe patuse pärast, kes meelt parandab.»

Talle lähenesid aga kõik tõlnerid ja patused Teda kuulama. Ja variserid ja kirjatundjad porisesid, üteldes, et see võtab vastu patuseid ja sööb ühes nendega. Ta rääkis neile aga tähendamissõna, üteldes: «Milline inimene teist, omades sada lammast ja olles ühe neist ära kaotanud, ei jäta neid üheksakümmend üheksat kõrbe ega lähe kaotsiläinu järele, kuni ta tema leiaks? Ja olles ta leidnud, asetab ta tema rõõmutsedes oma õlgade peale, ja olles tulnud koju, kutsub ta kokku sõbrad ja naabrid, üteldes neile: «Rõõmutsege koos minuga, sest ma olen leidnud oma lamba – selle kaotsiläinu!» Ma ütlen teile, et samamoodi saab taevas olema rõõm ühe meelt parandava patuse üle – enam kui üheksakümne üheksa õige üle, kellel ei ole meelega parandust vaja. Või milline naine, omades kümme drahmi, kui ta peaks olema ühe drahmi ära kaotanud, ei läida lampi ega pühi koda ega otsi hoolega, kuni ta selle leiaks? Ja olles leidnud, kutsub ta kokku sõbrannad ja naabrinaised, üteldes: «Rõõmutsege ühes minuga, sest ma olen leidnud drahmi, mille ma olin ära kaotanud!» Samamoodi, ma ütlen teile, valitseb rõõm Jumala inglite palge ees ühe meelt parandava patuse üle.»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiokia paganlike vanemate lapsena¹. Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka),

¹ Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeldada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastööliseks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö tulemusena, kelle saatja Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvepäevil.

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusel, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliaulist Teofilost²», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärgi: «Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliauline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväärsust.» (Lk 1:1–4)

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla ka juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt mees pidada, iseäranis kahest aspektist. Esiteks juba mainitud universaalsus: kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja möödapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele.

Ning teiseks: kuna autori eesmärgiks ei ole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truuks jääda püüdes (vt nt Lk 3:1j.) oma teose üles ehitanud viisil, mis toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngrite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

² Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

Keelelisi märkuseid

Tölnerid – οἱ τελῶναι – sõna τελώνης – «tölner», «tolliametnik», «maksukoguja» – tuleneb sõnast τέλος – «lõpp», «lõppeesmärk», ka «otstarve», «see, mis tuleb teha/saavutada».

Patused – οἱ ἁμαρτωλοὶ – sõna ἁμαρτωλός – «patune», «patule andunud» – tuleneb verbist ἁμαρτάνω – «mürgist mööda laskma», «eksima», «patustama».

Jeesusele – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

Variserid – οἱ Φαρισαῖοι – sõna Φαρισαῖος tuleneb heebrea verbist פָּרַשׁ – «eraldama», «eristama».

Nurisesid – διεγόγγυζον – sõna διαγογγύζω koosneb eessõnast διὰ – «läbi» – ja pahaselt omaette pomisemist, peaaegu kuuldamatult vastu vaidlemist, rahulolematut mühatamist või urisemist tähistavast verbist γογγύζω, nii et selle tõlkevasteks võiks olla kas «urisema» või «porisema».

Tähendamissõna – παραβολήν – sõna παραβολή – «tähendamissõna», «võrdlus», «võrdum», «mõistukõne», «mõistujutt», «mõistusõna», «õpetussõna» – koosneb lähedust, sarnasust, seotust või ka vastandust tähistavast eessõnast παρὰ ja verbist βάλλω – «heitma», «viskama», «puistama».

Kaotab – ἀπολέσας – sõna ἀπόλλυμι tähendab «hävitama», «purustama», «ära kaotama», «tapma», «hukkama», ka «laostama», siinses kontekstis aga «[ära] kaotama».

Kõrbe – ἐν τῇ ἐρήμῳ – sõna ἔρημος tähendab «üksildane», «üksik», ka «asustamata», «tühi», «kõrb», «tühermaa», «kõnnumaa».³

Leiab – εὕρη – sõna εὕρισκω tähistab eeskätt taolist leidmist, millele ei eelne otsimine, vaid mis pigem sünnib ootamatult, hea õnne peale.⁴

Sõbrad – τοὺς φίλους – eestikeelsel sõnal «sõber», mille algtähenduseks on tõenäoliselt «kaaslane» (leedu *sėbras*), puudub vähemalt algselt samasugune meeldivusele, kiindumusele ja valitusele viitav tähendusväli nagu on kreeka sõnal φίλος.

Naabrid – τοὺς γείτονας – sõna γείτων – «naaber» – tuleneb sõnast γῆ – «maa» – olles algselt tähistanud neid, kes elavad samal maal või on pärit samalt maalt (sama maa kodanikud).⁵

³ Siit tuleneb ka eesti keeles tarvitata võõrsõna «eremiit» – «üksiklane», «erak».

⁴ Meenutagem siinkohal Archimedese kuulsat vanniskäiku.

⁵ 1989. aasta Uues Testamendis: «üleaedseid».

Meeltparandanud – μετανοοῦντι – sõna μετανοέω – «meelt parandama» – koosneb antud juhul muutust või millekski/kellekski saamist tähistavast eessõnast μετά ning verbist νοέω – «mõistusega tunnetama», «mõistma», «taipama», «mõtisklema», «tähelepanu osutama».⁶

Drahmi – δραχμήν – drahmi väärtus oli enam-vähem sama, mis teenaril, s.t tegemist oli umbes neli grammi kaaluva hõbemündiga.

Lampi – λύχνον – sõna λύχνος – «lamp», «valgusti», «lühter» – tuleneb sõnast λευκός – «valge», «särav», «hiilgav», «kirgas».⁷

Sõbrad ja naabrid – τὰς φίλας καὶ γείτονας – siin on tegemist naissoost sõnadega: «sõbrannad ja naabrinaised».

Tõuseb rõõm – γίνεται χαρὰ – sõna γίνομαι tähendab «saama», «sündima». Kuna siin on tegemist oleviku ajavormiga, siis võiks tõlkida kas «on rõõm» või «valitseb rõõm».

Inglite – τῶν ἀγγέλων – sõna ἄγγελος tähendab «ingel», «sõnumiviija», «saadik».

Ees – sõna ἐνώπιον aluseks on sõna ὀπτάνομαι – «nägema», «vaatama», «vaatlema» –, nii võiks tõlkida ka: «palge ees», «silme all», «nähes».

Sisuline analüüs⁸

Luuka evangeeliumi viieteistkümnnes peatükk sisaldab kolme üsna sarnast tähendamissõna: lugusid kadunud lambast, kadunud mündist ja kadunud pojast. Peatükk algab sissejuhatusega, milles tuleb esile, kellele need tähendamissõnad olid (esmajärjekorras) adresseeritud: «Aga kõik tõlnerid ja patused lähenesid Jeesusele Teda kuulama. Ja variserid ja kirjatundjad nurisesid, öeldes: «Tema võtab vastu patuseid ja sööb koos nendega!» Siis Ta rääkis neile selle tähendamissõna.»

Niisiis olid Jeesuse kuulajad lisaks Tema jüngritele ühelt poolt «tõlnerid ja patused», teiselt poolt aga «variserid ja kirjatundjad». Võiksime öelda ka lühemalt ja realistlikumalt: tõlnerid ja muud patused, ka need, kes ennast ise patusteks ei pidanud.

Arvestades seda, et ülima tõenäosusega ei olnud evangeeliumi autor nende tähendamissõnade esimeste kuuljate hulgas, vaid sai neist osa vahendajate kaudu, ning pidades silmas Luuka kaheldamatut kirjanuslikku andekust, tasub lisaks jutustuse

⁶ Niisiis on meeleparandus eeskätt mõtteviisi, põhimõtteliste eluhoiakute täielik muutus ja uueks saamine.

⁷ 1968. aasta piiblitõlkes: «küünla».

⁸ Siin on osaliselt kasutatud teise lugemisaasta tekstikäsitlust (Lk 15:11–32).

süžeele pöörata tähelepanu ka selle hoolikalt valitud ja läbi kaalutud sõnakasutusele, eriti seetõttu, et tegemist on esmaselt usuõppijatele suunatud evangeeliumiga, mille eesmärgiks on aidata lugejal õppida tundma ja mõista kristliku usu keskset sõnumit Jeesuses Kristuses teostunud lunastusest.

Õigupoolest võiks lugemise alguses ühendada neljateistkümnenda peatüki viimase (Lk 14:35) ja viieteistkümnenda peatüki esimese salmi: «Kel kõrvad on kuulda, kuulgu! Aga kõik tõlnerid ja patused lähenesid Jeesusele Teda kuulama.» Luukas kasutab sõna ἐγγίζω – «lähenema», «ligi astuma» – oma evangeeliumis kaheksateist korda, lisaks veel kuus korda Apostlite tegude raamatus – see näitab, et tegemist on olulise mõistega, mille tõenäoliseks kaastähenduseks on Jumala Kuningriigi ligi jõudmine Jeesuses Kristuses. Et Jumala Kuningriigist osa saada, selleks on esimese asjana vaja kuulata – kuulda kutset sellesse riiki ning see kutse meelt parandades vastu võtta: «Nii tuleb siis usk kuuldust⁹, aga kuuldu Kristuse sõna kaudu.» (Rm 10:17)

Jeesusele lähenesid «kõik tõlnerid ja patused» – eelnevas peatükis jutustatud lugusid silmas pidades võib öelda, et tegemist on samade inimestega, kellest seal kõneldakse kui vaestest, küürakaist, pimedast ja jalutulist (Lk 14:13.21), s.t ühiskonna heidikutega, keda ei põlatud mitte üksnes nende füüsiliste puuete ja ainelise kehvuse pärast, vaid ka seetõttu, et arvatavalt Jumala õnnistusest ilma jäänutena pidid nad üldise arvamuse kohaselt olema täiesti lootusetud patused, kellega mitte ükski õige ja jumalakartlik inimene tegemist ei tee – nendega ühes söömisest rääkimata.

Just viimast heitsid Jeesusele ette variserid ja kirjatundjad, urisedes ja porisedes (vt vastavat keelelist märkust): «Tema võtab vastu patuseid ja sööb koos nendega!» (Lk 15:2) Söömalauaosadus väljendab ühist, jagatud rõõmu, kusjuures maised söömaajad, millel Jeesus pidutses koos meelt parandanud patustega, peegeldavad taevast rõõmu, mida Jumala inglid tunnevad kadunute leidmist nähes juba praegu ning mille täiusest saavad kord osa kõik need, kelle juures on saanud teoks see, milleks Jeesus oli maailma tulnud: «Sest Inimese Poeg on tulnud otsima ja päästma kadunut.» (Lk 19:10)

Esimene tähendamissõna, mille Jeesus patuste julgustamiseks ja enda arvates meeleeparandust mitte vajavate «õigete» manitsemiseks jutustas, kõneles lammastest ja karjasest. Tegemist oli kõigile kuulajatele hästituntud pildiga – mitte ainult igapäevasest elust, vaid ka Pühakirjast. Suur kuningas Taavet oli olnud karjane ning prohvetid kujutavad Jumalat ennast Karjasena, kes tuleb, et oma lambaid otsida ja nende eest hoolitseda, tundes muret oma laialipillatud lammaste pärast ning päästes neid «kõigist paigust, kuhu nad on pillutatud pilvisel ja pimedal päeval» (Hs 34:11j).

⁹ Siin on tegemist 1968. aasta piiblitõlkega. 1989. aasta Uues Testamendis ja seda järgivas 1997. aasta tõlkeredaktsioonis on «kuuldu» asemel sõna ἀκοή vasteks «kuulutus» ning 1739. aasta Piiblis «kuulutamine». Käesoleva tekstikäsitle autor eelistab sõna «kuuldu» või pikemalt: «see, mida on kuulutatud».

Esmapilgul on jutustus ühemõtteliselt selge: tõepoolest, milline karjane ei läheks oma kadunud lammast otsima. Ainult et tegelikult pole see lugu sugugi niisama lihtne, sest kuidas saab üks vastutustundlik karjane jätta üheksakümmend üheksa tema juurde jäänud lammast kõrbesse saatuse hoolde? Võib muidugi fantaseerida, et küllap oli karjal rohkem kui üks karjane ja nood teised jäid ülejäänud lammaste juurde, või sulges karjane enne kadunu järele minemist ülejäänud lambad karjatarasse, aga kõigest sellest ei räägi Jeesus sõnagi. Ta nimetab ainult lambaid ja karjast – ning seda, et karjane jätab tõepoolest täiesti sõgedal viisil need üheksakümmend üheksa sõnakuulelikku lammast kõrbesse ega mõtle enam kellelegi ega millelegi muule kui vaid tolele kaotsiläinule.

Võime rahuliku südamega tunnistada, et karjase käitumine ongi ebamõistlik¹⁰ – täpselt nii, nagu on Jumala tegutsemist Jeesuses Kristuses iseloomustanud apostel Paulus: «Kuna maailm Jumala tarkuses ei tundnud Jumalat ära tarkuse abil, siis oli Jumalale meelepärane päästa selle narri kuulutuse kaudu need, kes usuvad. Sest juudid nõuavad tunnustähti ja kreeklased otsivad tarkust, meie aga kuulutame ristilöödud Kristust, kes on juutidele ärrituseks ja paganaille narruseks, ent neile, kes on kutsutud, olgu juutidele või kreeklastele, on Ta Kristus, Jumala vägi ja Jumala tarkus. Sest Jumala narrus on inimestest targem ja Jumala nõtrus inimestest tugevam.» (1Kr 1:21–25)

Küsimus ei ole kaotsi läinud või alles jäänud lammaste hulgas, vaid selles, et kaduma läinud lambal pole valikut: ta kas päästetakse või ta hukub. Ning kuna karjane hoolib igast viimasest kui lambast, ei ole tal muud valikut kui minna iga viimast kui kaduma läinud lammast otsima, isegi kui see peaks tähendama oma elu andmist (vrd Jh 10:11). Täpselt nii ongi Jumal Jeesuses Kristuses teinud – olgu see inimlikust vaatenurgast kuitahes sõge: Ta on andnud oma ainusündinud Poja, «et ükski, kes Temasse usub, ei hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu» (Jh 3:16).

Kui nüüd ülejäänud üheksakümnest üheksast oleks mõni kaduma läinud – või nad kõik laiali pillutatud –, siis oleks too karjane neilegi igaühele järele läinud. Või õigemini: Ta läkski, kuna need üheksakümmend üheksa polnud vähem kadunud kui too üks – nii nagu variserid ja kirjatundjad polnud vähem kadunud kui tõlnerid, kellega koos nad vähemalt Jeesuse silmis «kõigi patuste» hulka kuulusid. Paraku oli Jeesusel neid, kes ennast ise kadunuiks ei pidanud, mõõtnatult raskem päästa kui neid, kes oma pattu tundsid ja kahetsesid ning olid valmis ka meelt parandama.

Varisere ja kirjatundjaid ning eriti rahvavanemaid ja usujuhte võis see lugu riivata ka hoopis teisel põhjusel: nad võisid tunda end süüdistatuna selles, et nad on hooletud karjased, kes ei ole õigel viisil täitnud oma ülesannet rahva õpetamisel ja Jumala käskude teel hoidmisel ning on nõnda lasknud nende kätte

¹⁰ Nn Tooma evangeelium üritab karjase käitumist põhjendada ja arukana näidata nõnda: «Jeesus ütles: «Isa kuningriik on nagu karjane, kellel oli sada lammast. Üks rammus lammas läks kaduma. Ta jättis need üheksakümmend üheksa omapead, ning hakkas kadunut otsima, kuni ta leidis. Kui ta oli suure vaevanägemisega ta leidnud, ütles ta lambale: «Ma armastan sind rohkem kui neid üheksakümmend üheksat.»» (107)

usaldatud lammastel kaduma minna. Just seda oli Jeesus neile mõni aeg varem ette heitnud: «Häda teile, seadusetundjaile, sest te olete ära võtnud tunnetuse võtme; ise te ei ole sisse läinud, ent olete takistanud sisseminejaid!» (Lk 11:52)

Pärast seda, kui karjane on kadunud lamba üles leidnud, tõstab ta selle oma õlgadele ning kannab suurt rõõmu tundes koju. See on imeline pilt, milles võib näha Jesaja prohvetikuulutuse täitumist: «Vaata, Issand Jumal tuleb jõuliselt ja Tema käsivars valitseb! Vaata, Temaga ühes on Ta palk ja Tema ees on Ta töötasu! Otsekui karjane hoiab Ta oma karja, kogub oma käsivarrega tallekesi ja kannab neid süles, talutab imetajaid lambaid!» (Js 40:10–11)

See on rõõm, mida Jumal tunneb meelt parandanud patuse üle, kusjuures sellest jumalikust rõõmust saab osa ka too patune ise – ühes kõigi nendega, kes kuuluvad Jumala sõprade ja maanaabrite (vt vastavat keelelist märkust), Tema riigi kodakondsete hulka –, kogedes imelist armu, mis seisneb selles, et mitte inimene ise ei pea oma meelearanduse ja vagade tegude varal Jumala Kuningriiki leida püüdma, vaid Jumala Kuningriik on Jeesuses Kristuses tulnud tema juurde, teda otsima ning talle meelearanduse vaimu ja uueksstegevat väge kinkima.

Üheksakümne üheksa «õige» juurde tagasi tulles: Jeesus ei räägi midagi nende edasisest saatusest. Kas nad on endiselt kõrbes? Kuna on selge, et nende all – «meelearandust mitte vajavate» all (küllap siin on tegemist irooniaga) – peab Jeesus silmas varisere ja kirjatundjaid, siis: kas nad jäetaksegi kõrbesse, kas neid ei lastagi jumalikule pidusöömaajale? Kuigi Jeesusel oli «meelearandust mitte vajavatega» märksa raskem kui avalike patustega, ei ole nendegi olukord lootusetu, kuna just seetõttu, et tegelikult on ka nemad kadunud, on kindel, et Inimese Poeg on tulnud neidki otsima ja päästma.

Tähendamissõna kadunud drahmist näib esmapilgul kadunud lamba loo kordusena: kui esimeses tähendamissõnas oli tegemist mehega, siis siin naisega; kui esimeses loos kutsus peategelane endaga koos rõõmutsema oma sõbrad ja naabrid, siis teises on peole kutsutud naissoost, peategelase sõbrannad ja naabrinaised. See näitab, et Jeesuse sõnum ja Temas teostunud lunastus on mõeldud tõepoolest kõigile – «Ei ole siin juuti ega kreeklast, ei ole siin orja ega vaba, ei ole siin meest ega naist, sest te kõik olete üks Kristuses Jeesuses.» (Gl 3:28) –, ning küllap aitavad tähendamissõnades kasutatud soomääratlused paremini mõista ka kummalgi peol valitsenud õhkkonda (mõelgem, milline melu võis valitseda drahmi leidnud naise majas, kui kõik tema sõbrannad ja naabrinaised sinna kokku tulid). Siiski on nendel lugudel olulisi erinevusi ja võib-olla ka mõnevõrra erinev suunitlus auditooriumi poolest – seda juba kirja pandud tekstina.

Drahm, mille naine ära kaotas, oli enam-vähem võrdne teenariga ehk tavapärase päevapalgaga. Kümme drahmi võis olla näiteks mustadeks päevadeks kogutud raha – selleks puhuks, kui perepea peaks mingil põhjusel ilma tööta jääma ja on vaja mõnda aega tagavarade abil toime tulla (vahel arvatakse küll, et tegemist võis olla hoopis vallalise naise kaasavaraga). Igal juhul oli ühe drahmi kaotamine tolele naisele suureks

löögiks, nii et ta võttis ette äärmiselt põhjaliku otsimise: läitis lambi, pühkis maja ning otsis väsimatu hoolega, kuni oli kadunud mündi üles leidnud.¹¹ Kui taolist intensiivset otsimist võib veel mõistlikuks pidada (arvestades, et ehk oli tegemist vaese naisega), siis leidmisele järgnenud peo korraldamine, mis tõenäoliselt läks maksma märksa rohkem kui üles leitud drahm (isegi juhul, kui naabrinaised midagi kaasa töid), on igal juhul ebamõistlik. Sama ebamõistlik, nagu see, et Jumal on andnud oma armastatud Poja oma vaenlaste¹² lunastamiseks.

Nagu juba öeldud, ei pruugi tähendamissõna naisest ja kadunud drahmist olla pelgalt kadunud lamba loo kordus, vaid sellel võib olla teinegi, tulevikku, Kristuse surmale, ülestõusmisele ja taevasse minemisele järgnenud ajale suunatud tähendus: too naine, kes süütab lambi, pühib oma koda ja otsib kadunut, võib kehastada kirikut ning kiriku vahendatavat ja temas järjepidevalt toimuvat meelearandust, Kristuse päästetöö jätkumist. Põlema süüdatud lamp oleks sellisel juhul Jumala sõna, mida jagatakse eeskätt kateheesi kaudu – tuletagem meelde, et Luuka evangeeliumi esmane adressaat oli tõenäoliselt usuõppija Teofilos. Lisaks võib lambi läitmine tähistada ka kateheesi lõppeesmärki ehk ristimist, mida vanas kirikus nimetati sageli «valgustumiseks».¹³ Pidusöömaaeg, mille naine, s.t kirik, oma sõpradele ja kodakondsetele korraldab, on sellisel juhul armulaud – nii teemoonana kui taevase pidusöömaaja eelmaitsmisena.

Meelearanduse nõue ei puuduta mitte ainult neid, kes veel ei kuulu Kristuse poolt leitud hulka. Ka kõik need, kes on ristimises uuesti sündinud ning saanud osa õigeksmõistmisest ja pühitsevast armust, vajavad jätkuvat puhastamist, pühitsemist ja uuendamist. Kui õigeksmõistetuid saavad isehakanud «õiged», «kellele ei ole vaja meelearandust» (Lk 15:7), siis leiavad nad ennast viimaks kõrbesse jäetuna – mitte sellepärast, et karjane neist ei hooliks, vaid sellepärast, et nad ise ei hooli karjasest ega sellest, mida ta neile pakub: «Nad kostsid: «Meie isa on Aabraham.»» (Jh 8:39) – «Kandke nüüd meelearandusele kohaseid vilju ja ärge hakake iseenestes ütleva: «Meie isa on ju Aabraham.» Sest ma ütlen teile: Jumal võib neist kividest äratada Aabrahamile lapsi.» (Lk 3:8) Nii manitseb ka apostel Peetrus: «Ärge kohanege oma kunagise teadmatuseaja himudega, vaid saage pühaks kogu oma käitumisega, nii nagu on püha see, kes teid on kutsunud.» (1Pt 1:14j)

¹¹ Drahm diameeter oli tavaliselt 16–20 millimeetrit, s.t euromünte võrdluseks võttes oli tegemist umbes kahe- või kümnesendise mündi suuruse rahaga.

¹² «Jumal teeb nähtavaks oma armastuse meie vastu sellega, et Kristus suri meie eest, kui me olime alles patused. Seda kindlamini meid päästetakse Tema kaudu viha eest nüüd, kui me Tema vere läbi oleme saanud õigeks. Sest kui me juba vaenlastena saime lepituse Jumalaga Tema Poja surma läbi, kui palju kindlamini meid päästetakse Tema elu läbi nüüd, kui me oleme juba lepitatud.» (Rm 5:8–10)

¹³ Näiteks Justinus Märter ütleb oma Esimeses apoloogias (61): καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμός, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων. – «Seda pesemist nimetatakse aga valgustumiseks, kuna nende asjade õppijate mõistust valgustatakse.» Sõna φωτισμός ladinakeelseks vasteks on *illuminatio*. (Muide, ajaloo periood, mida Voltaire, Herder ja Kant nimetavad valgustusajastuks, on kristlikust vaatenurgast pigem tõelise valgustuse vastand.)

Jutluseks

Neljanda Nelipühale järgneva pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Kadunud ja jälle leitud». Pühapäeva sissejuhatuses öeldakse (Evangeeliumist lähtudes): «Jumal on armuline Isa. Ta otsib eksinuid, kutsub patuseid enda juurde tagasi ja annab patud andeks. Taevas rõõmustatakse iga üksiku kadunu üle, kes on üles leitud.»

Esimese lugemisaasta Evangeeliumiks (Lk 15:1–10) on Jeesuse tähendamissõnad kadunud lambast ja kadunud rahast, Vana Testamendi lugemiseks (Js 57:15–21) on Jumala julgustav kinnitus, et Ta on «rõhutute ning vaimult alandlike juures, et turgutada alandlike vaimu ja elustada rõhutute südameid». Jumal on näinud oma rahva taganemist ja ülekohtutegusid, ent töötab teda parandada, ta õigele teele tagasi juhtida ning talle lepituse ja rahu kinkida.

Esimese lugemisaasta Epistel (1Pt 1:13–17) ei räägi otseselt mitte kutsumisest, kadumaminekust ega taasleitud olemisest, vaid manitseb Jumala poolt Kristuses kutsutuna ja päästetuna, Tema püha ja kalli vere läbi lunastatuna, püsima jääma ja pühaduses kasvama.

Jutluses on hea keskenduda sellele, kuidas Jumal otsib Jeesuses Kristuses kõiki neid, kes on kadunud: Ta on andnud kõik selleks, et patuseid, hukule määratud inimesi päästa. Ta ei väsi ega tüdi, ta ei kaalutle, vaid Talle on kallid absoluutselt kõik. Seejuures ei tohi aga unustada, et Jeesus ei rääkinud tähendamissõnu kadunud lambast, mündist ja pojast mitte ainult meelesparandust vajavatele patustele, vaid ka õigetele – neile, kes ennast ise õigeks pidasid, arvates, et neil pole vaja meelt parandada. Meelesparandus peab olema jätkuv – kui tahame, et võiksime kord saada osa taevasest pidusöömaajast, siis pole meil muud valikut kui üha uuesti ja uuesti Jeesusele läheneda, et Teda kuulata, Tema kutsest kinni haarata, lasta Tal meid oma õlgadele tõsta (nii, nagu Ta tõstis kord oma õlgadele ristipuu, millel surres Ta meid lunastas) ja Jumala Kuningriiki kanda.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus tuli, et päästa langenud inimkond hukatusest – Ta tuli selleks, et otsida, leida ja päästa neid, kes on kadunud. Jeesus ei hoolinud sellest, et oli neid, kes Teda selle pärast, et Ta patuseid vastu võttis ja koos nendega sõi, põlgasid. Küll aga hoolis Jeesus kõigist inimestest – nii avalikest patustest kui nendest, kes ennast ise õigeks pidasid. Jeesus tahab päästa kõiki – just sellest kõnelevad ka tähendamissõnad kadunud lambast ja kadunud drahmist. Õigupoolest on nii, et kadunud ei olnud mitte ainult üks lamma, vaid ka ülejäänud üheksakümmend üheksa – sama kehtib drahmide puhul. Jeesus on tulnud otsima ja päästma patuseid, ning on vastuvaidlematu tõsiasi, et «kõik on pattu teinud ja ilma jäänud Jumala kirkusest» (Rm 3:23).

2. Karjane kehastab Jeesuse jutustatud loos Jumalat. Karjase käitumine tundub esimesel hetkel mõistetavana – on täiesti loomulik, et ta tahab oma kadunud lamba üles otsida. Ent veidi järele mõteldes tekib küsimus, kuidas ikkagi niimoodi saab: jätta üheksakümmend üheksa kõrbesse saatuse hooleks, et minna otsima ühtainust kadumaläinut. Kas see pole üheksakümne üheksa suhtes ülekohtune? Kas see pole lihtsalt sõge käitumine? Inimlikult vaadates tuleb tõdeda, et ongi – aga mitte Jumala seisukohalt, kuna Jumal ei saa oma armastuses jätta kedagi päästmata, kui vaid otsitav ja päästetav ise sellest ei keeldu. See tähendab, et täpselt samamoodi, nagu karjane hoolis tollest ühest kaduma läinud lambast, hoolis ta ka üheksakümne üheksast, igaühest nende hulgast – ning oleks igaühele neist järgi läinud, kui oleks näinud neid ohtu sattuvat. Jumal ei taha mitte kellegi hukkumist, vaid seda, et kõik võiksid saada päästetud.
3. Teine lugu on esmapilgul täpselt samasugune – erinevuseks on ainult see, et kaduma pole läinud mitte elusolend, vaid elutu ese. Võib-olla kujutab see mõne inimese olukorda, kes on vaimulikult niivõrd surnud, et tal puudub igasugune arusaamine sellest, et ta on kadunud. Sellisena on ta ootamatult sarnane nendega, kes ennast ise õigeks peavad, arvates, et neil pole meelesparandust vaja. Seda tähendamissõna on võimalik vaadelda aga veel ühest vaatenurgast, nimelt kiriku kontekstis: naine, kes otsib kaduma läinud münti, võibki siin kehastada kirikut, kes Jeesuse missiooni jätkates otsib neid, kes käivad hukatuse teed, valgustab neid Jumala sõnaga, sünnitab nad uuesti püha ristimise läbi, kingib neile võimaluse elada jätkuvas meelesparanduses ning kosutab neid armulauaga, mis on ühtaegu maise palverännaku teemoo ja taevase pidusöömaaja eelmaitsmine. Me kõik vajame jätkuvalt puhastamist, pühitsemist ja uuendamist – Jumal annab oma kirikus meile selleks võimaluse ning on igal ajal valmis meid taas otsima tulema, kui peaksime patule järele andma ja oma Karjase juurest eemale eksima. Jumala armastus ei nõrke ega hääbu iialgi.